

כי יודע ה' דרך צדיקים

מחבר: יהושע רוזנברג

תהילים א

מתוך: שיחות ששודרו בכל ישראל במסגרת "פרקי היום בתנ"ך"

את הפרקים א' וב' בספר תהילים מחשיבים חכמים כמזמור אחד.

בבבלי ברכות ט' ע"ב יש דיון לגבי הפסוק "יהיו לרצון אמרי פי":

מאי טעמא תקנוהו רבנן לאחר שמונה-עשרה ברכות?

לימרו מעיקרא! –

אמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי: הואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר שמונה-עשרה פרשיות, לפיכך תקינו רבנן לאחר שמונה-עשרה ברכות.

הני שמונה-עשרה, תשע-עשרה הוין! [הרי לא שמונה-עשרה הן, אלא תשע עשרה, שהרי פסוק זה מסיים את פרק י"ט]

- אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא.

ובהמשך:

"אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: כל פרשה שהיתה חביבה על דוד, פתח בה באשרי וסיים בה באשרי; פתח באשרי - דכתיב, (תהלים א') 'אשרי האיש', וסיים באשרי - דכתיב (תהלים ב'), 'אשרי כל חוסי בו'."

התוספות מעירים שהפרשיה הזאת (פרקים א-ב) היא היחידה הפותחת באשרי וחותמת באשרי. מהי אם כן ההכללה: כל פרשה שהייתה חביבה על דוד? והם משיבים שהכוונה היא לחתימה מעין הפתיחה כמו 'תהילה' שפתח בתהילה וסיים בתהילה וכן הרבה פרשיות שמתחילות בהללויה ומסיימות בהללויה.

נושא פרק א' הוא: הצדיק והרשע. פסוקיו הראשונים של הפרק מתארים את הצדיק ואת גורלו. והפסוקים האחרים מדברים על גורל הרשע בניגוד לגורלו של הצדיק.

תחילה מתאר המשורר ממה נמנע הצדיק:

"אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים,
ובדרך חטאים לא עמד,
ובמושב לצים לא ישב."

שלושה פעלים לפנינו.

הליכה - המתארת התחברות ארעית,

עמידה - שהיא קבועה יותר

וישיבה - שהיא התחברות קבועה.

במדרש תהלים א' ז נדרש:

"שאם הלך סופו לעמוד,
ואם עמד סופו לישב,
ואם ישב סופו ללוץ."

הפעלים עם מילת השלילה: "לא", נכתבו בזמן עבר: הלך, עמד, ישב, והם מציינים שאף פעם לא עשה כך. נשאלת השאלה, האם השמות הקשורים לפעלים אף הם בהדרגה מן הקל אל הכבד? ולפי זה: חטא הוא גרוע מרשע ולץ הוא החמור בכולם, או להפך: רשע הוא החמור מכל ואתו אפילו אין הולכים?

ראב"ע מבאר:

"קדמונו ז"ל אמרו כי עמד קשה מן הלך וישב קשה מכולם אם כן - יהיו הלצים רעים מחטאים.
ור' משה הכהן פירש להיפך, ואמר כי טעם לא עמד - אפילו לא עמד.
ולפי דעתי כי מלת רשעים הם שאינם עומדים על מתכונת אחת, כדרך 'והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל' וכן: 'ובכל אשר יפנה ירשיע' 'והוא ישקט ומי ירשיע'. ובעבור זה הזכיר עם רשעים הלך, והוא המפותה ללכת בעצת רשע אחר ובדרך לא ידעה. ומילת 'חטאים' קשה ובעבור זה הזכיר 'דרך' כי הוא הרגיל ללכת בה.
ומילת 'ישב' קשה ממנה וככה דעת הקדמונים...
וה'לצים' הם הפך הענווים. 'אם ללצים הוא יליץ' ואחריו 'ולענווים יתן חן'..."

עצת רשעים - התיבה "עצה" מתארת מחשבה. היא מחשבת הרשע.
דרך חטאים - מתארת התנהגות,
ומושב לצים - מתאר את התכנסותם של הלצים.

לאחר שתיאר ממה נמנע הצדיק מתארו המשורר על דרך החיוב:

"כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה."

הצדיק אוהב את תורת ה' והוגה בה יומם ולילה. לפועל "יהגה" שתי משמעויות: האחת - לבטא בפה, לדבר, להגות את מילות התורה. אך היא מורה גם על מחשבה. הוא חושב על התורה יומם ולילה. "יהגה" נכתב בלשון עתיד, המלמדת על פעולה נמשכת.

את השינוי מ"תורת ה'" בצלע הראשונה ל"תורתו" בצלע השנייה מבאר רש"י על פי מדרש חכמים:

"בתחילה היא נקראת תורת ה' ומשמעל בה היא נקראת תורתו."

הכתוב מדמה את הצדיק לעץ פרי ירוק עד "ועלהו לא יבול" השתול על פלגי מים. אפשר שמדובר בזית, ואולי בתמר. במזמור צ"ב משול הצדיק לתמר: "צדיק כתמר יפרח". "וכל אשר יעשה יצליח" חוזר אל הצדיק, ולא על העץ. ויש מפרשים שזהו המשך הדימוי: העץ עושה פרי, וכל פירותיו מוצלחים. לעומת יציבותו של העץ השתול על פלגי מים, רעננותו וערך פירותיו נמשל הרשע למוץ אשר תדפנו רוח. כאשר זורים את הגורן הגרעינים הכבדים, בעלי הערך נופלים במקומם. המוץ,

הקליפות הקלות וחסרות הערך, עפות ברוח. את הפרק חותם פסוק המסכם בקצרה את הרעיון המרכזי של הפרק:

"כי יודע ה' דרך צדיקים / ודרך רשעים תאבד."

יודע - בשתי משמעויות: האחת: אוהב, בוחר. כך נאמר על אברהם בבראשית:

"כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה', לעשות צדקה ומשפט".

וכך אומר עמוס בשם ה' לעם ישראל:

"רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה..."

והמשמעות השניה: משגיח, שומר, בדומה למשמעות בכתוב בדברים:

"ידע לכתך את המדבר הגדול הזה."

לעומת זאת דרכם של הרשעים מובילה לאבדון. וכן דרכם, שיטתם סופה לאבד מן העולם.